

Andrzej Dębiec, Joanna Fiema

Opodatkowanie podatkiem od towarów i usług kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu

1. Wprowadzenie

Opodatkowanie podatkiem od towarów i usług refakturowania kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu jest od wielu lat źródłem sporów pomiędzy organami podatkowymi a przedsiębiorcami. Wielokrotnie kwestia ta była przedmiotem interpretacji podatkowych, a także orzeczeń sądów. Dla ustalenia prawidłowego sposobu postępowania istotne znaczenie ma podjęta przez skład siedmiu sędziów uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA) z 8 listopada 2010 r.¹ Uchwała ta wpływa na sytuację prawnopodatkową zarówno firm leasingowych, jak i podmiotów, które korzystają z ich usług.

Okazuje się jednak, że wskazana powyżej uchwała NSA wcale nie musi doprowadzić do ostatecznego wyjaśnienia sprawy. 7 kwietnia 2011 r. bowiem Naczelny Sąd Administracyjny, w trakcie postępowania kasacyjnego dotyczącego opodatkowania ubezpieczenia przedmiotu leasingu, postanowił zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (ETS) z pytaniem prejudycjalnym w zakresie przedmiotowej kwestii². Zatem obecnie, z jednej strony istnieje uchwała NSA, rozstrzygająca kwestię zasad opodatkowania kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu, a z drugiej strony ten sam sąd zwrócił się o wyjaśnienie tej kwestii do ETS. Rozstrzygnięcia ETS nie należy spodziewać się wcześniej niż za kilka miesięcy.

Mimo tego dość zawiłego stanu prawno-faktycznego warto poświęcić uwagę podjętej przez NSA uchwale i w tym kontekście zastanowić się nad zasadnością wynikających z niej wniosków. Przyjęcie lub odrzucenie tez w niej prezentowanych ma istotne znaczenie dla praktyki zawierania umów leasingowych, a liczba takich umów w obrocie cały czas się zwiększa.

2. Praktyka ubezpieczania przedmiotu leasingu

Umowa leasingu została uregulowana w kodeksie cywilnym³ jako jedna z umów nazwanych. Zgodnie z art. 709¹ k.c., przez umowę leasingu finansujący zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, nabyć rzecz od

¹ Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z 8 listopada 2010 r., sygn. akt I FPS 3/10.

² Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 kwietnia 2011 r., sygn. akt I FSK 460/10.

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

oznaczonego zbywcy na warunkach określonych w tej umowie i oddać tę rzecz korzystającemu do używania albo używania i pobierania pożytków przez czas oznaczony, a korzystający zobowiązuje się zapłacić finansującemu w uzgodnionych ratach wynagrodzenie pieniężne, równe co najmniej cenie lub wynagrodzeniu z tytułu nabycia rzeczy przez finansującego.

Zatem leasing pełni funkcję kredytu rzeczowego. Wyraża się to tym, że na podstawie i zgodnie z umową leasingu finansujący nabywa rzecz z własnych środków, następnie oddaje rzecz korzystającemu do używania bądź korzystania. Korzystający osiąga przychody dzięki używaniu przedmiotu leasingu, z których może płacić należne finansującemu wynagrodzenie. Wynagrodzenie płacone jest w ratach, po wydaniu rzeczy przez finansującego⁴.

Z uwagi na to, że podstawową funkcją leasingu jest finansowanie, polegające na umożliwieniu korzystającemu używania przedmiotu leasingu, to korzystający chce zabezpieczyć się przed ryzykiem utraty lub uszkodzenia rzeczy oddawanej do korzystania. Utrata lub uszkodzenie przedmiotu leasingu powoduje bowiem, że korzystający nie będzie mógł czerpać korzyści z oddanej mu do używania maszyny, urządzenia, samochodu, jednocześnie będąc cały czas obowiązany do zapłaty finansującemu rat leasingowych. Również finansujący ma interes w tym, aby przedmiot umowy leasingowej był chroniony na wypadek uszkodzenia lub utraty, gdyż *de facto* jest to jego jedyne zabezpieczenie w ramach zawartej umowy. Z tych też względów kwestia prawidłowego ubezpieczenia rzeczy oddanych do używania na podstawie ww. umowy ma istotne znaczenie dla zabezpieczenia interesów jej stron.

W umowach leasingu rzeczy spotyka się różnorakie sposoby regulowania kwestii ubezpieczenia. Najczęściej strony uzgadniają, że opłata za ubezpieczenie stanowi element raty leasingowej. Ponadto, w umowach leasingu spotyka się regulacje, które obowiązek ubezpieczenia przedmiotu leasingu przenoszą na korzystającego bez określenia, w jaki sposób umowa ubezpieczenia powinna być zawarta. Możliwa jest również sytuacja, w której w umowie wyraźnie jest wskazane, że to finansujący zawiera umowę ubezpieczenia przedmiotu leasingu i obciąża jej kosztami korzystającego. Taki sposób działania spowodowany jest przede wszystkim faktem, że finansujący – z uwagi na swoją pozycję i stosunki biznesowe – jest w stanie wynegocjować z zakładem ubezpieczeń dużo korzystniejsze warunki ubezpieczenia od tych dostępnych dla innych ubezpieczonych.

Ostatni z wymienionych przypadków finansowania kosztów ubezpieczenia rodzi najwięcej kontrowersji w praktyce organów podatkowych oraz orzecznictwie sądów.

3. Dotychczasowy dorobek orzecznictwa i praktyki organów podatkowych

Opodatkowanie podatkiem VAT refakturowania kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu do czasu wydania wspomnianej uchwały nie było jednoli-

⁴ Z. Gawlik, A. Janiak, A. Kidyba (red.), K. Kopaczyńska-Pieczniak, G. Kozieł, E. Niezbecka, *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania – część szczególna*, t. 3, Wolters Kluwer, 2008.

cie interpretowane przez orzecznictwo, jak również przez organy podatkowe. Poglądy te były skrajnie rozbieżne. Poniżej w skróconej formie przedstawiamy dotychczasowy dorobek praktyki w tym zakresie.

3.1. Uchwała Sądu Najwyższego z 15 października 1998 r.

Stanowisko dotyczące omawianego zagadnienia zajął, jako jeden z pierwszych, Sąd Najwyższy (SN) w uchwale z 15 października 1998 r.⁵ Sąd ten analizował kwestię, czy w umowie leasingu, której przedmiotem jest oddanie do korzystania samochodu, dopuszczalne jest ustalenie, że koszty ubezpieczenia przedmiotu leasingu (samochodu) nie będą stanowiły elementu opłaty leasingowej oraz że finansujący będzie je fakturował na korzystającego z uwzględnieniem tej samej stawki podatku VAT, czyli zwolnienia z VAT, która była uwidoczniiona na fakturze wystawionej przez sprzedawcę usług – ubezpieczyciela.

Sąd Najwyższy zauważył, że zgodnie z zasadą swobody umów strony umowy leasingu mogą swobodnie kształtować stosunki umowne, jeżeli ich treść nie sprzeciwia się właściwości takiego stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Zatem, zdaniem SN, strony mogą postanowić, że obowiązek ubezpieczenia samochodu ciąży bądź na finansującym, bądź na korzystającym oraz że koszty ubezpieczenia ponosi jedna ze stron umowy, a także w przypadku określenia, że koszty te ponosi korzystający, iż nie będą one stanowiły elementu raty leasingowej. Takiemu określeniu sposobu ponoszenia kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu nie sprzeciwia się również, zdaniem Sądu, natura leasingu, która zezwala na elastyczne kształtowanie wzajemnych praw i obowiązków stron tej umowy. SN ponadto podkreślił, że praktyka swobodnego kształtowania treści umów leasingu w zakresie obowiązku rozliczania kosztów ubezpieczenia nie jest zakazana przez przepisy obowiązującej wówczas ustawy o podatku od towarów i usług i podatku akcyzowym, która nie wypowiedała się wprost co do dopuszczalności refakturowania kosztów ubezpieczenia samochodu oddanego w leasing.

W konsekwencji, Sąd Najwyższy orzekł, że w umowie leasingu dopuszczalne jest ustalenie, że kwota ubezpieczenia nie będzie stanowiła elementu opłaty leasingowej oraz że finansujący będzie refakturował tę kwotę na korzystającego z uwzględnieniem tej samej stawki podatku VAT, która była określona na fakturze wystawionej przez ubezpieczyciela.

3.2. Orzecznictwo sądów administracyjnych

Orzecznictwo sądów administracyjnych nie prezentowało jednolitych poglądów w omawianym zakresie. Część składów orzekających uznawała, że usługa ubezpieczenia refakturowana na korzystającego jest odrębną usługą, niestanowiącą elementu składowego samej usługi leasingowej, w związku z czym podlega zwolnieniu z VAT. Na przykład Wojewódzki Sąd Administracyjny (WSA) w Warszawie stwierdził, że podatnikowi przysługiwało prawo do zwolnienia refakturowanych usług ubezpieczeniowych, gdyż, zdaniem Sądu,

---

⁵ Uchwała SN z 15 października 1998 r., sygn. akt III ZP 8/98.

ubezpieczenie przedmiotu leasingu jest świadczeniem na tyle odrębnym od samego leasingu, że może być uznane za cel sam w sobie zarówno dla finansującego, jak i korzystającego⁶.

Jednakże część orzeczeń wyrażała stanowisko, że ponieważ ubezpieczenie jest ściśle związane z przedmiotem najmu (leasingu), to stanowi część składową usługi podstawowej. Koszty ubezpieczenia, zdaniem części składów orzekających WSA, stanowią integralną część należności z tytułu umowy podstawowej i powinny być opodatkowane łącznie z nią. Między innymi w wyroku WSA we Wrocławiu⁷, Sąd stwierdził, że nie można sztucznie wyodrębnić na dowodach sprzedaży z jednej kompleksowej usługi elementów składających się na tę usługę i opodatkowywać ich na innych, korzystniejszych zasadach.

3.3. Opinie prezentowane przez organy podatkowe

W opinii większości organów podatkowych⁸ usługi ubezpieczenia w przypadku ubezpieczenia przedmiotu leasingu nie korzystają ze zwolnienia z VAT. Zdaniem tych organów, usługa ubezpieczenia nie może podlegać dalszej odsprzedaży, gdyż pozostaje w bezpośrednim związku z przedmiotem umów leasingu, stanowiąc jedno kompleksowe świadczenie. Organy te twierdzą, że bez usługi leasingu, świadczenie usługi ubezpieczenia straciłoby swój sens. Dlatego też, zdaniem organów podatkowych, do podstawy opodatkowania z tytułu usługi leasingu, obok wartości leasingu, należy włączyć również koszty ubezpieczenia i do tak wyznaczonej podstawy opodatkowania zastosować jednolitą stawkę podatku VAT. Według organów podatkowych usługa ubezpieczenia ma wyłącznie charakter poboczny w stosunku do usługi leasingu i służy wykorzystaniu usługi zasadniczej, a dla korzystającego nie stanowi celu samego w sobie. Zatem zasadne jest traktowanie usługi leasingu oraz usługi ubezpieczeniowej jako jednego świadczenia i opodatkowanie go stawką właściwą dla usługi zasadniczej, tj. umowy leasingu.

Dodatkowo organy podatkowe wyrażają opinię, że nie jest zasadne i uprawnione powoływanie się na uchwałę SN z 1998 r., gdyż została ona wydana pod rządami nieobowiązującej już ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, a ponadto przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

4. Uchwała poszerzonego składu NSA z 8 listopada 2010 r.

Ze względu na wskazane powyżej rozbieżności w zakresie ustalenia skutków podatkowych refakturowania kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu, kwestia ta została przedstawiona do rozstrzygnięcia poszerzonemu składowi NSA.

⁶ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z 24 marca 2010 r., sygn. akt III SA/Wa 1888/09.

⁷ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z 28 stycznia 2010 r., sygn. akt I SA/Wr 1637/09.

⁸ Przykładowo Interpretacja Indywidualna z 31 maja 2010 r. wydana przez dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu nr ILPP2/443-528/10-2/JK.

Podstawę uchwały stanowił stan faktyczny, w którym w wyniku przeprowadzonej kontroli podatkowej w spółce akcyjnej, organ kontroli stwierdził, że została zawyżona różnica podatku naliczonego nad należnym do zwrotu. Przyczyną tego stanu było zastosowanie przez spółkę zwolnienia z podatku w stosunku do refakturowanych na korzystającego kosztów ubezpieczenia własnych środków trwałych, oddanych do korzystania na podstawie umowy leasingu.

Spółka zawierała umowy ubezpieczenia przedmiotów leasingu, a następnie obciążała kontrahentów poniesionymi kosztami ubezpieczenia, przy czym kwota ubezpieczenia nie stanowiła elementu opłaty leasingowej. W przypadku jednorazowego pokrycia kosztów ubezpieczenia przez korzystającego, spółka wystawiała fakturę VAT, wykazując refakturowaną usługę ubezpieczenia jako zwolnioną z VAT. Natomiast w przypadku pokrycia kosztów ubezpieczenia przez korzystającego w ratach, spółka w wystawianej fakturze, obok refakturowanych kosztów ubezpieczenia zwolnionych z opodatkowania podatkiem VAT, wykazywała również koszty obsługi ubezpieczenia przedmiotu leasingu, opodatkowane podstawową stawką VAT.

Powyższy sposób rozliczeń został zakwestionowany przez organy podatkowe, których stanowisko podzielił również Wojewódzki Sąd Administracyjny. W obu rozstrzygnięciach za właściwe uznano stanowisko, zgodnie z którym refakturowane koszty ubezpieczenia przedmiotu leasingu powinny zwiększać podstawę opodatkowania z tytułu świadczonej usługi leasingu i w konsekwencji nie mogą korzystać ze zwolnienia z VAT. Od wyroku WSA spółka złożyła skargę kasacyjną. Na etapie postępowania kasacyjnego, skład orzekający NSA przedstawił do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Sąd wnosił o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy w świetle art. 29 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług (VAT)⁹ podmiot świadczący usługi leasingu powinien włączyć do podstawy opodatkowania tych usług koszty ubezpieczenia przedmiotu leasingu?

Naczelny Sąd Administracyjny w pytaniu zwrócił uwagę, że w przepisach ustawy VAT nie została wyraźnie wpisana regulacja zawarta w art. 11 (A)(2)(b) VI dyrektywy¹⁰ (obecnie art. 78 lit. b dyrektywy VAT¹¹), uzupełniająca art. 11 (A)(2)(a), z którego wynikało, że podstawę opodatkowania stanowi w odniesieniu do dostaw towarów i usług wszystko, co stanowi wynagrodzenie, które dostawca otrzymał lub ma otrzymać od nabywcy, klienta lub osoby trzeciej z tytułu tych czynności, włączając subwencje związane z ich ceną. W polskiej ustawie VAT nie zapisano w sposób jednoznaczny, że podstawa opodatkowania obejmuje dodatkowe koszty, takie jak prowizje, koszty opakowania, transportu i ubezpieczenia, którymi dostawca obciąża nabywcę lub klienta. Ponadto NSA stwier-

---

⁹ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. Nr 54, poz. 535 z późn. zm.); dalej: ustawa VAT.

¹⁰ Dyrektywa Rady WE 77/388/EWG z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednoliconą podstawą wymiaru podatku.

¹¹ Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej.

dził, że pomimo, iż polskie przepisy nie nakazują wprost wliczania do podstawy opodatkowania podatkiem VAT kosztów dodatkowych, takich jak koszty ubezpieczenia przedmiotu leasingu, to jednak powinny one zostać uwzględnione w podstawie opodatkowania. Sąd zauważył bowiem, że istotą opodatkowania podatkiem VAT jest opodatkowanie działalności gospodarczej. Dlatego też, zdaniem Sądu, przy ustalaniu przedmiotu opodatkowania decydujące znaczenie powinny mieć aspekty ekonomiczne i cel danej czynności prawnej, a nie jej cywilnoprawna forma. Zdaniem składu orzekającego, powyższe założenia pozwalają na utrzymanie wspólnego systemu opodatkowania podatkiem VAT we wszystkich krajach Wspólnoty Europejskiej, w których obowiązują różne rozwiązania w zakresie prawa cywilnego. W konsekwencji, w przypadku usług kompleksowych, takich jak usługa leasingu, której towarzyszy ubezpieczenie przedmiotu leasingu, nie ma podstaw do dzielenia tej czynności z punktu widzenia obowiązku w podatku VAT na dwie czynności z tego powodu, że mogą być one przedmiotem odrębnych stosunków zobowiązaniowych na gruncie prawa prywatnego.

Udzielając odpowiedzi na zadane pytanie, w podjętej uchwale skład siedmiu sędziów NSA wskazał, że finansujący powinni włączyć do podstawy opodatkowania świadczonych usług koszty ubezpieczenia przedmiotu leasingu. Zdaniem Sądu, nie jest dopuszczalne wystawianie refaktury usług ubezpieczenia, jako usług zwolnionych z podatku. NSA w uzasadnieniu stwierdził, że w przypadku usług o kompleksowym charakterze, takich jak leasing, którym towarzyszy ubezpieczenie przedmiotu leasingu, opodatkowaniu podlega całość świadczenia. Zdaniem Sądu, nie ma znaczenia z punktu widzenia obowiązku w podatku VAT, że leasing i ubezpieczenie mogą być przedmiotem odrębnych czynności na gruncie prawa cywilnego. Na gruncie podatków nie ma podstaw do rozdzielenia tych czynności. Zatem, jeżeli ubezpieczenie przedmiotu leasingu jest ściśle związane z realizacją samej umowy leasingu, a ponadto zabezpiecza interesy obu stron, to należy uznać, że jest częścią umowy leasingu. Zdaniem NSA, wyodrębnianie usługi ubezpieczenia dla celów podatkowych stanowi zabieg sztuczny, pozostający w sprzeczności z gospodarczym celem leasingu. Ubezpieczenie przedmiotu leasingu stanowi bowiem środek stwarzający dla obu stron świadczenia głównego optymalne warunki do zabezpieczenia ich interesów przy realizacji umowy leasingu i nie jest celem samym w sobie, gdyż bez świadczenia głównego nie ma racji bytu. Skład NSA uznał ponadto, że decydujące znaczenie ma ekonomiczny związek występujący pomiędzy ubezpieczeniem a leasingiem, nie zaś odrębność obydwu usług na gruncie kodeksu cywilnego.

W konsekwencji, zdaniem NSA, usługa ubezpieczenia nie może podlegać refakturowaniu, jako usługa zwolniona z VAT, gdyż kwota ubezpieczenia pozostaje w bezpośrednim związku z przedmiotem umowy leasingu i przez to stanowi część świadczonej usługi leasingu. Zatem, koszty ubezpieczenia przedmiotu leasingu powinny zostać doliczone do podstawy opodatkowania, do której należy zastosować jedną stawkę podatku właściwą dla usługi zasadniczej.

NSA zwrócił uwagę na orzecznictwo ETS dotyczące kwestii opodatkowania świadczeń złożonych. Według ETS, podstawowym kryterium uznania danego świadczenia za pomocnicze jest funkcjonalny związek ze świadczeniem głównym, a nie aspekty prawne. Natomiast ubezpieczenie przedmiotu leasingu stanowi środek stwarzający dla obu stron świadczenia głównego optymalne warunki do zabezpieczenia ich interesów przy realizacji umowy leasingu, nie jest natomiast celem samym w sobie i bez świadczenia głównego nie ma racji bytu.

5. Charakter prawny uchwał poszerzonego składu NSA

Zgodnie z art. 187 ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi¹², jeżeli przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej wyłoni się zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, NSA może odroczyć rozpoznanie sprawy i przedstawić to zagadnienie do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów tego Sądu. Uchwały poszerzonego składu NSA, poza mocą indywidualnie wiążącą w konkretnej sprawie, wywołują również skutki pośrednie w odniesieniu do innych postępowań sądowoadministracyjnych. W konsekwencji, wyrażone w uchwale stanowisko powinno być uwzględniane przez sądy przy orzekaniu w sprawach dotyczących rozstrzygniętego w uchwale zagadnienia prawnego¹³.

Uchwała poszerzonego składu NSA stanowi wyjaśnienie zasad wykładni prawa. Wynikające z niej reguły stosuje się do wszystkich zdarzeń, które miały miejsce w oparciu o analizowane przepisy. W konsekwencji ustalona przez NSA wykładnia dotyczy również zdarzeń prawnych poprzedzających jej wydanie.

6. Skutki praktyczne uchwały NSA

Mając na uwadze wiążący charakter uchwał poszerzonego składu NSA, warto zauważyć, że ww. orzeczenie niesie ze sobą istotne skutki praktyczne dla stron umów leasingu. Należy bowiem założyć, że organy podatkowe, jak i również sądy, podzielią prezentowane przez NSA tezy i w sprawach, których przedmiotem rozstrzygnięcia będzie opodatkowanie kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu konsekwentnie będą odmawiać zwolnienia tych usług z podatku VAT. Powyższe dotyczy zarówno umów zawieranych w przyszłości, jak i również tych, które zostały już zawarte.

Zastosowanie się do uchwały NSA w wielu sytuacjach spowoduje konieczność korekty rozliczeń podatkowych, które swoim zakresem obejmą nie tylko VAT, ale również podatek dochodowy. Możemy mieć do czynienia z kilkoma różnymi scenariuszami, w zależności od postanowień umowy leasingowej.

W świetle uchwały NSA finansujący, który wystawił fakturę (refakturę) usług ubezpieczenia na rzecz korzystającego, traktując taką usługę jako zwolnioną z podatku, będzie zobowiązany do korekty podatku, polegającej na zasto-

---

¹² Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270 z późn. zm.).

¹³ M. B. Wilbrandt-Gotowicz, *Instytucja pytań prawnych w sprawach sądowoadministracyjnych*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2010.

sowaniu zamiast zwolnienia 22% stawki VAT (jeżeli usługa dotyczy okresu sprzed 1 stycznia 2011 r.). W konsekwencji zwiększy się wartość podatku należnego, co może mieć wpływ na wysokość zobowiązań podatkowych finansującego.

W związku z powyższym, bardzo istotną kwestią jest sposób dokonania korekty VAT przez finansującego, a tym samym ustalenie kwoty, która powinna być podstawą obliczenia podatku. Możliwa jest bowiem sytuacja, gdy finansujący uzna, że kwota wynikająca z faktury odsprzedaży usług ubezpieczenia stanowi kwotę netto, którą należy zwiększyć o VAT w wysokości 22% (po 1 stycznia 2011 r. – 23%) (tzw. metoda „od stu”¹⁴). Możliwe jest również uznanie, że kwota z faktury dokumentującej odsprzedaż ubezpieczenia stanowi wartość brutto, zawierającą VAT (tzw. metoda „w stu”¹⁵). Sposób korekty będzie uzależniony od postanowień umowy leasingu. Jeżeli strony ustaliły w umowie, że koszt ubezpieczenia ustalony jest w wartości netto, która może być powiększona o VAT, to wówczas finansujący ma prawo do wystawienia faktury korygującej z doliczonym podatkiem (korekta „od stu”). Natomiast jeżeli z postanowień umowy wynika, że wartość ubezpieczenia odpowiada kwocie brutto, to kwotę wynikającą z faktury (refaktury) wystawionej pierwotnie należy potraktować, jako kwotę zawierającą już podatek VAT. W takim przypadku korekta faktury będzie polegała na wyodrębnieniu podatku VAT z wartości wynagrodzenia za usługę ubezpieczeniową.

Opisany wyżej sposób dokonania korekty ma istotne znaczenie w praktyce. Jeżeli finansujący dokona korekty „od stu”, to ulegnie zwiększeniu wynagrodzenie wynikające z faktury. Różnica w wysokości doliczonego VAT obciąży wówczas korzystającego na podstawie wystawionej faktury korygującej. Natomiast, jeżeli finansujący dokona korekty metodą „w stu”, to sam będzie musiał ponieść ciężar podatku. Korzystający bowiem już za usługę zapłacił, a błędem finansującego było niewskazanie podatku VAT z tytułu tej transakcji w swoich rozliczeniach.

Skutki dokonanych korekt podatku VAT należy odnieść do okresów rozliczeniowych, w których powstał obowiązek podatkowy z tytułu rozliczenia usługi ubezpieczenia. Jeżeli zatem faktura z tytułu usługi ubezpieczenia została wystawiona we wcześniejszych okresach rozliczeniowych, to korekta tej faktury dzisiaj wpłynie na rozliczenia podatkowe w dacie wystawienia faktury pierwotnej. Może to skutkować powstaniem zaległości podatkowej. Będzie tak, jeżeli okaże się, że w wyniku korekty rozliczeń finansujący zaniżył kwotę podatku podlegającą wpłacie do urzędu skarbowego lub też nienależnie otrzymał zwrot

¹⁴ Podejście takie opiera się na założeniu, że faktura z tytułu ubezpieczenia przedmiotu leasingu stanowi kwotę netto. W związku z tym, podstawa opodatkowania usługi leasingu ulegnie zwiększeniu o koszt ubezpieczenia i następnie od tak powiększonej podstawy opodatkowania powinien zostać obliczony podatek VAT.

¹⁵ W takim przypadku zakładamy, że wystawiona na korzystającego faktura z tytułu ubezpieczenia przedmiotu leasingu stanowi kwotę wraz z podatkiem należnym VAT, wówczas należy dokonać korekty faktury wykazując zwiększony podatek należny, jednakże kwota wynikająca z faktury nie ulegnie zmianie.

podatku. Odsetki za zwłokę powinny zostać obliczone od wartości zaniżenia podatku za cały jego okres, tj. do momentu zapłaty uszczuplonego zobowiązania podatkowego.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę na fakt, że w przypadku dokonania korekty wynagrodzenia z tytułu ubezpieczenia tzw. metodą „w stu”, po stronie finansującego zmianie ulegnie podstawa opodatkowania dla celów podatku dochodowego. Zgodnie z przepisami dotyczącymi podatku dochodowego, do przychodów nie zalicza się należnego VAT. Zatem, jeżeli finansujący uzna, że kwota wynikająca z uprzednio wystawionej faktury za usługę ubezpieczeniową zawiera w sobie VAT, to w konsekwencji zmniejszy się wartość przychodów finansującego z tytułu odsprzedaży usługi ubezpieczenia. W takim przypadku, po stronie finansującego powstanie prawo dokonania korekty rozliczeń w podatku dochodowym, co spowoduje zmniejszenie obciążeń tym podatkiem.

Istotne skutki podatkowe uchwały NSA dotyczą także sytuacji korzystającego, który również może być zmuszony do zmiany swoich rozliczeń zarówno w zakresie podatku VAT, jak i podatku dochodowego. Po otrzymaniu faktury korygującej od finansującego, u korzystającego zwiększeniu ulegnie kwota podatku naliczonego VAT. W sytuacji, gdy finansujący dokona korekty podatku metodą „od stu”, zwiększeniu ulegnie wynagrodzenie za usługę. Biorąc pod uwagę, że wynagrodzenie powiększy się o kwotę podatku VAT, który dla korzystającego będzie podatkiem naliczonym, to – co do zasady – taka operacja będzie dla niego neutralna finansowo. Należy jednak zauważyć, że gdy korzystający nie ma prawa do pełnego odliczenia VAT, wówczas to on poniesie ekonomiczne konsekwencje dokonanej przez finansującego korekty. Ma to szczególne znaczenie np. w przypadku leasingu samochodów osobowych, a także w sytuacjach, gdy korzystającym jest podmiot, którego działalność zwolniona jest z podatku (banki, zakłady ubezpieczeń).

Z inną sytuacją będziemy mieli do czynienia w przypadku korekty metodą „w stu”. Wówczas bowiem korzystający będzie zobowiązany do korekty swoich rozliczeń podatkowych, polegających na zwiększeniu kwoty podatku naliczonego, ale nie poniesie on negatywnych konsekwencji finansowych z tego tytułu.

Jeżeli finansujący dokona korekty metodą „w stu”, korzystający będzie zmuszony do zweryfikowania swoich rozliczeń z tytułu podatku dochodowego. W takim przypadku zmniejszeniu ulegnie kwota netto wynikająca z faktury. Zgodnie z przepisami dotyczącymi podatku dochodowego, VAT – z wyjątkiem kilku przypadków – nie jest kosztem uzyskania przychodów, tym samym koszt stanowi kwota netto wynagrodzenia. Zatem, gdy korzystający zaliczył kwotę ubezpieczenia wynikającą z faktury pierwotnej do kosztów uzyskania przychodów, to będzie zobowiązany do pomniejszenia kosztów o kwotę VAT. W konsekwencji może to spowodować zwiększenie kwoty podatku dochodowego.

Korekta rozliczeń, zarówno po stronie finansującego, jak i korzystającego, powinna dotyczyć okresów, za które na podstawie przepisów ustawy Ordynacja podatkowa zobowiązania podatkowe nie uległy przedawnieniu. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, **zobowiązania podatkowe przedawniają się z upływem pięciu lat**, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym

upłynął termin ich płatności. W praktyce oznacza to, że zobowiązania wynikające z deklaracji np. za 2005 r. uległy przedawnieniu z końcem 2010 r., z wyjątkiem zobowiązania wynikającego z deklaracji za grudzień 2005 r., które przedawni się z końcem 2011 r.

7. Pytanie prejudycjalne do ETS

W dniu 7 kwietnia 2011 r. NSA, rozpoznając skargę kasacyjną, postanowił skierować do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (ETS) pytanie prejudycjalne dotyczące wykładni przepisów prawa wspólnotowego w odniesieniu do refakturowania kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu. Pytanie dotyczy kwestii, czy przepisy dyrektywy VAT należy interpretować w ten sposób, że usługę ubezpieczenia przedmiotu leasingu oraz usługę leasingu należy traktować jako usługi odrębne, czy jako jedną kompleksową usługę złożoną w leasing. Ponadto, NSA zadał również pytanie, czy w przypadku uznania, że usługę ubezpieczenia przedmiotu leasingu oraz usługę leasingu należy traktować jako usługi odrębne, usługa ubezpieczenia przedmiotu leasingu korzysta ze zwolnienia, gdy to finansujący ubezpiecza przedmiot leasingu, obciążając kosztami korzystającego.

Na odpowiedź ETS zapewne trzeba będzie poczekać kilka miesięcy, niemniej jednak samo skierowanie pytania sugeruje, że omawiana powyżej uchwała NSA nie rozstrzygnęła w dostateczny sposób wątpliwości związanych z kwestią sposobu opodatkowania ubezpieczenia przedmiotu leasingu. Należy również zauważyć, że postępowania toczące się przed sądami administracyjnymi z dużym prawdopodobieństwem zostaną zawieszono do czasu wydania orzeczenia przez ETS.

8. Analiza regulacji wspólnotowych i orzecznictwa ETS

Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale z 8 listopada 2010 r., jak również w zapytaniu prejudycjalnym z 7 kwietnia 2011 r., uzasadniając prezentowane stanowisko, powołał się na regulacje prawa wspólnotowego. W związku z powyższym konieczne jest, dla pełnego zrozumienia istoty problemu, przedstawienie regulacji wynikających z dyrektywy VAT, która w tym zakresie znajduje swoje zastosowanie. Warto wyjaśnić, że przepisów dyrektywy nie stosuje się wprost, muszą być one inkorporowane do wewnętrznych reżimów prawnych poszczególnych państw UE.

Z punktu widzenia analizowanej kwestii zasadnicze znaczenie ma art. 78 dyrektywy VAT. Zgodnie z jego regulacją, do podstawy opodatkowania wlicza się m.in. koszty dodatkowe, takie jak koszty prowizji, opakowania, transportu i ubezpieczenia, pobierane przez dostawcę lub usługodawcę od nabywcy lub usługobiorcy. W polskiej ustawie VAT brak jest pełnej inkorporacji tej normy.

Przywołany przepis dyrektywy VAT mówi o kosztach dodatkowych bezpośrednio związanych z zasadniczą dostawą towarów lub świadczeniem usług, które zwiększają łącznie kwotę należną z tytułu transakcji. Zatem, przepis ten odnosi się do transakcji, które, co do zasady, nie miałyby miejsca, gdyby nie element podstawowy – zasadnicza dostawa towarów lub świadczenie usług. Ozna-

cza to, że koszty dodatkowe nie są traktowane jak odrębne świadczenie, ale stanowią element świadczenia zasadniczego¹⁶. W konsekwencji, mając na uwadze brzmienie przywołanego przepisu, należy stwierdzić, że wszelkie dodatkowe świadczenia stanowiące element świadczenia zasadniczego powinny być traktowane jak jedno świadczenie i opodatkowane jedną stawką podatku VAT.

W tym miejscu warto jednak zauważyć, że regulacje wspólnotowe zmierzają w kierunku wskazania, które świadczenia nie są traktowane jako świadczenia dodatkowe. I tak, w projekcie zmian dyrektywy VAT przewidziane jest m.in. doprecyzowanie definicji usług ubezpieczeniowych. Projekt zakłada dodanie regulacji, zgodnie z którą, jeżeli dostawa towarów lub świadczenie usług częściowo obejmuje transakcję ubezpieczenia, która sama w sobie stanowi cel i której cena jest w związku z tym określona osobno, to część ta traktowana jest jako odrębne świadczenie usług zwolnione z podatku.

Projekt jest na etapie konsultacji. Nie jest jeszcze znany termin wejścia w życie powyższych zmian, niemniej jednak planowane założenia powinny być brane pod uwagę, jako wskazówki interpretacyjne w zakresie wykładni przepisów.

9. Problematyka świadczeń złożonych

Kwestia włączenia kosztów dodatkowych do podstawy opodatkowania z tytułu świadczenia zasadniczego wiąże się z problemem podatkowego traktowania świadczeń złożonych. Zagadnienie to było wielokrotnie przedmiotem rozstrzygnięć ETS.

W jednym z orzeczeń ETS uznał, że pojedyncze świadczenie ma miejsce zwłaszcza wtedy, gdy jedną lub więcej części składowych uznaje się za usługę zasadniczą, podczas gdy inny lub inne elementy traktuje się jako usługi pomocnicze, do których stosuje się te same zasady opodatkowania, co do usługi zasadniczej. Usługę należy uznać za usługę pomocniczą w stosunku do usługi zasadniczej, jeśli nie stanowi ona dla klienta celu samego w sobie, lecz jest środkiem do lepszego wykorzystania usługi zasadniczej¹⁷. Sprawa dotyczyła klasyfikacji podatkowej odrębnie płatnej usługi, polegającej na ubezpieczeniu nabywców kart kredytowych od skutków utraty karty.

Z powyższego orzeczenia wynika, że celem usługi pomocniczej tworzącej razem z usługą dominującą usługę złożoną jest lepsze wykorzystanie przez nabywcę usługi zasadniczej. Na podstawie przywołanego orzeczenia można stwierdzić, że usługa pomocnicza nie może realizować tego samego celu co usługa zasadnicza, gdyż w takim przypadku będą to dwie usługi o różnym charakterze, służące realizacji wspólnego celu. Różny charakter tych usług powodować będzie, że realizacja wspólnego celu osiągnięta zostanie w wyniku odmiennych działań właściwych dla istoty tych usług. ETS stwierdził, że usługa pomocnicza, ażeby mogła zostać uznana za część usługi złożonej, musi realizo-

---

¹⁶ *Dyrektywa VAT. Komentarz* pod red. K. Sachsa, R. Namysłowskiego, op. cit.

¹⁷ Wyrok ETS z 25 lutego 1999 r. w sprawie C-349/96 *Card Protection Plan Ltd v. Commissioners of Customs and Excise*.

wać jeden ściśle określony cel, tj. musi ona przyczyniać się do lepszego wykorzystania przez nabywcę usługi zasadniczej wchodzącej w zakres usługi złożonej. Zdaniem ETS, świadczenie pomocnicze ma mieć na celu pomoc w wykonaniu świadczenia zasadniczego, a nawet je umożliwić.

Do podobnego wniosku doszedł ETS w wyroku¹⁸, w którym stwierdził, że użycie określonej usługi za część usługi rozrywkowej jest możliwe jedynie w sytuacji, gdy usługa ta bezpośrednio służy realizacji usługi rozrywkowej, która ma znaczenie zasadnicze dla odbiorcy. Podobnie stwierdził ETS w orzeczeniu w sprawie Levob¹⁹, gdzie wskazał, że nie można w sposób sztuczny rozdzielać świadczeń w sytuacji, gdy świadczenie zasadnicze nie może zostać w pełni wykonane bez świadczenia dodatkowego. Dla rozstrzygnięcia, czy mamy do czynienia z pojedynczym świadczeniem czy też strumieniem odrębnych świadczeń, zdaniem ETS, nie ma znaczenia fakt, że zapłata została ustalona odrębnie za każdą czynność.

Na gruncie polskiego orzecznictwa, problematyką świadczeń złożonych zajmował się Sąd Najwyższy. W wyroku²⁰ z 21 maja 2002 r. SN stwierdził, że podział jednorodnej, kompleksowej usługi na dwa odrębne rodzaje jest podziałem sztucznym i nie może stanowić podstawy do podziału kwoty należnej za tę usługę na dwie części, z czego każda jest objęta inną stawką VAT.

Mając na uwadze powyższe rozważania dotyczące świadczeń złożonych oraz charakter umowy leasingu należy zauważyć, że samodzielne funkcjonowanie leasingu bez dodatkowych usług, takich jak ubezpieczenie jest możliwe i nie wpływa na utratę użyteczności tej usługi. Zatem, dla możliwości prawidłowego wykonania umowy leasingu i jej użyteczności dla korzystającego, bez znaczenia pozostają dodatkowe świadczenia, takie jak ubezpieczenie oferowane przez finansującego. W konsekwencji, za kontrowersyjne należy uznać twierdzenie, że usługa ubezpieczenia przedmiotu leasingu stanowi element niezbędny do wykonania samej umowy leasingu lub ma na celu pomoc w wykonaniu tej umowy.

10. Podsumowanie

Abstrahując od zasadności użytych przez NSA argumentów, należy zauważyć, że uchwała poszerzonego składu NSA stanowi niekorzystną, zarówno z punktu widzenia korzystającego, jak i finansującego, interpretację przepisów prawa. Zastosowanie przyjętej wykładni niesie ze sobą daleko idące konsekwencje praktyczne. Oznacza bowiem podwyższenie kosztów leasingu, a ponadto w wielu przypadkach konieczność zapłaty zaległych kwot podatku VAT oraz opodatkowanie usługi, która jest przez ustawodawcę zwolniona z podatku VAT.

Jak zostało wskazane powyżej, kwestia zasad opodatkowania ubezpieczenia przedmiotu leasingu budziła i w dalszym ciągu budzi kontrowersje. Wskazuje

¹⁸ Wyrok ETS z 26 września 1996 r. w sprawie C-327/94 Jürgen Dudda v. Finanzgericht Bergisch Gladbach.

¹⁹ Wyrok ETS z 27 października 2005 r. w sprawie C-41/04 Levob VerzekeringenBV, OV Bank NV v. Staatssecretaris van Financien.

²⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z 21 maja 2002 r., sygn. akt III RN 66/01.

na to chociażby skierowanie pytania prejudycjalnego do ETS, co oznacza również, że nie wszyscy sędziowie NSA są przekonani o słuszności podjętej uchwały.

Należy także zwrócić uwagę, że w obecnej sytuacji powstaje problem, jak powinni zachować się podatnicy. Niezastosowanie się bowiem do zasad przyjętych w uchwale może narazić podatników na spory z organami podatkowymi. Z drugiej strony, odmienne od stanowiska NSA rozstrzygnięcie ETS spowoduje konieczność (dla niektórych kolejnej) korekty rozliczeń w zakresie opodatkowania ubezpieczenia przedmiotu leasingu.

Podatnicy muszą zatem kolejny raz uzbroić się w cierpliwość i oczekiwać przez następne miesiące na ostateczne rozstrzygnięcie sprawy, mając nadzieję, że końcowy wynik okaże się dla nich korzystny. ■

VAT Taxation of the Insurance of Leasing Subjects

The article aims at analysing the VAT taxation of the insurance of leasing subjects, which has raised doubts for many years. The courts' and tax authorities' opinions expressed over the past few years have been presented. Moreover, special attention has been paid to the resolution adopted by the panel of seven judges of the Supreme Court of Administration of 8 November 2010 in which the Court decided that as the insurance is directly connected to the subject of the leasing agreement it therefore constitutes a part of the leasing service being provided. Thus, according to the adjudicating panel, the costs of the insurance of the leasing subject should be added to the tax assessment basis to which a single tax rate, applicable to the basic service (i.e. the leasing service), should apply. In addition, it has been mentioned in the article that on 7 April 2011 another adjudicating panel of the Supreme Court of Administration issued the decision to address a prejudicial question to the ECJ about the interpretation of the EU laws with respect to re-invoicing the costs of the insurance of the leasing subject. The analysis leads to the conclusion that the final settlement of the VAT taxation of the insurance of the leasing subject will be provided in the ECJ's standpoint.